

Чижова О.М

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри теорії
та методики викладання
соціально-гуманітарних дисциплін
НПУ імені М.П. Драгоманова*

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРАГМАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДІЇ ПОЛІТИЧНОГО ПРАГМАТИЗМУ

Метою даної статті є аналіз методики впливу ідеологічних чинників прагматизації політики на громадянське суспільство.

Вихідними теоретико-методичними засадами цієї статі виступає розуміння впливу ідеології на громадянське суспільство як самоорганізованої і саморегульованої, автономної у стосунках з державою сфери громадянського життя, яка здатна запобігати зловживанню владою. З точки зору прагматиків, ідеологічні чинники розглядаються як методико-методологічний механізм здобуття влади за допомогою партій.

Українська багатопартійність як сукупність різнотипних політичних об'єднань, ніяк не сприяє до прагматико-прогнозованого політологами стану поляризованої партійної системи, [1] усім суб'єктам якої буде властиве визнання такого методологічного чинника публічної політики як суспільний інтерес.

Міра пов'язаності громадянського суспільства зі сферою політики залежить не тільки від ідеологічних чинників, а і від проблем, які методично розв'язує кожне конкретне суспільство на певному етапі свого розвитку.

Домінування громадянських об'єднань, зорієнтованих на соціальні та ідеологічні чинники, зумовило виникнення громадянського суспільства, в якому прагматичні, ідеологічні та методологічні чинники формують переконаність громадян у тому, що саме вони є господарями країни та прагматиками політики. Ще Юрген Габермас простежив зародження сфери відкритості, [2] в межах якої формувалася громадська думка в Європі та була пов'язана з прагматизацією державної політики Європейський досвід, досить різноманітний для кожної країни, сприяв посиленню прагматизації політики, політичної свідомості, політичної участі. Доцільно згадати втручання німецької держави у ХХ ст. в діяльність громадянського сектора, що було прагматичною особливістю цієї країни. Прагматизація політики в період горбачовської „перебудови” в республіках колишнього СРСР була одним з основних завдань осередків громадянського суспільства, яке тільки почало відроджуватись, Ідеологічні чинники, під впливом яких йшов процес повалення недемократичних рижимів, посилювали масові соціальні рухи, залучення культурно-просвітницьких політичних організацій до політичної діяльності. При цьому спостерігалась своєрідна конкуренція історичних моделей прагматизму, який сповідують лідери всіх серйозних сил, хоча суть його кожен розуміє та формує по своєму, не зовсім виразно. А в результаті громадськість змушена споживати своєрідний конгломерат новітніх підходів і застарілих звичок. Потреба прагматичної і зваженої оцінки загальнонаціональних перспектив стала очевидною і актуальною. Перехід до нових видів громадської діяльності (у сфері поглиблення ідеологічних чинників культури та освіти) супроводжувався втратами, які були розцінені багатьма політиками - прагматиками як процес „демобілізації” [3] громадянського суспільства, де повне затухання громадянської активності мало місце а особливо, в країнах, в

яких реформи проходили не дуже успішно. Однак, не можна не погодитись з польським дослідником Я.Кубіком, що стурбованість щодо послаблення громадянського суспільства після краху комуністичних режимів є непорозумінням, тому що громадянське суспільство, яке склалося за тоталітаризму, відрізняється від того громадянського суспільства, яке склалося в період розвитку демократичних процесів [4].

Суттю змін, які відбулися в структурі і діяльності громадянського суспільства після встановлення демократії, було його відмежування від політичного суспільства. Ідеологічні чинники в такому суспільстві методично посилювали прагматизацію як політики, так і політичних організацій партій.

Демократія пройшла складний шлях утвердження прагматизму і збагатилася великою кількістю різноманітних рецептів. Якщо згадати М.Вебера, сучасний західний прагматизм є не що інше, як модифікація жорсткого духовного раціоналізму, котрий внаслідок рішучих перетворень посів щільне місце у базовій системі цінностей протестанської етики, яка виступала методологією цих процесів.

Одним з найважливіших показників зрілості громадянського суспільства є ступінь його демократичності. Громадянське суспільство, як утілення організаційного плюралізму, посилення дії соціального фактору розвитку демократії, постає методичним засобом посилення ідеологічних чинників, а також прагматизації політики, реалізації суперечностей, вдосконалення і гармонізації взаємодії суб'єктів політики з державою. За таких умов демократизація суспільства в Україні стає вирішальною для оновлення всіх сфер суспільного життя.

З метою посилення методологічного впливу прагматизму на владу, політику, усі інститути громадянського суспільства беруть активну участь в політиці, що посилює цілісність громадянського суспільства і вплив громадянських об'єднань опосередковано на політику, через формування соціального капіталу, який посилює дію ідеологічних чинників та примножує впевненість громадян у політико-соціальній компетентності.

Партії як носії методологічних, ідеологічних, політичних, економічних і соціологічних чинників, виступають, під впливом дії прагматизму, тим містком, який з'єднує суспільство з владними структурами та державою і є народженням та часткою громадянського суспільства, а також інструментом погодження групових інтересів з загальносуспільними. Для зміцнення демократії потрібно, щоб партії під дією прагматичних та ідеологічних чинників мали спільні погляди на кращий суспільний устрій, щоб у партії об'єднувалися люди, здатні дбати про суспільні інтереси та підтримувати ініціативи громадянського суспільства.

Згідно з політичним прагматизмом, партії виникають шляхом об'єднання громадян:

- навколо програмно-прагматичних та ідеологічних цілей;
- навколо амбітних політичних лідерів;
- навколо впливових осіб.

Перші – програмно політичні партії, другі – харизматичні, а треті – патронажно-клієнтельні партії.

У перехідних суспільствах ідеологічні чинники, а також прагматизація політики вимагають методичну необхідність та здатність оцінити особливості партійної стратегії, а розбудова програмно-ідеологічних партій у молодих демократіях проходить не легко і, особливо, якщо вони не побували при владі та не довели ділом соціальної спроможності своїх програм.

У період розвитку демократизації в Україні на початкових її стадіях місце програмно-політичних партій займають нестійкі харизматичні або персоналістські партії, діяльність яких залежить від дії політичного прагматизму, а особливо прагматизації політики та дії вольових, інтелектуальних і моральних якостей лідерів цих партій [5].

Методологія та методика формування розвитку харизматичних партій в разі надмірного соціального розшарування сприяє створенню ґрунту для панування патронажно-клієнтельних партій, метою діяльності яких є отримання особливих вигод і нехтування

суспільними інтересами. Вони протидіють незалежності виборців, намагаючись звести нанівець вплив програмно-ідеологічних партій. Ці партії не зацікавлені в розвитку громадянського суспільства [6].

Методика діяльності цих партій направлена на підкуп виборців шляхом „благодійної допомоги” або прихованої „оплати” лояльності та послуг. Їм методично легко поширювати свій вплив в тих країнах, де ідеологічні чинники слабкі, а прагматизація політики невисока, політична культура низька, панує масова бідність, а населення чутливе до надання йому матеріальної допомоги. Слід підкреслити: якщо ці партії(персоналістські) стають домінуючою формою політичної організації, багатопартійність і громадянське суспільство втрачають тісні взаємозв'язки, а демократія – згортається.

Важливою умовою стабілізації і успішного функціонування будь-якого суспільства є методика використання ідеологічних чинників через поширення ідеології, прагматизацію політики, з якою більшість громадян ідентифікують свої політичні інтереси, тому що безідеологічних суспільств не існує, а боротьба ідеологій це закономірне методологічне явище. Крім того, ідеології презентують відповідні політичні партії, громадські об'єднання, рухи, організації, де громадяни реалізують свої інтереси, потреби, підтримують чи не підтримують формальну владу.

Засобом забезпечення участі громадян у формуванні політики держави є саме політичний прагматизм політичних партій, ідеологічні чинники прагматизації влади, яка керується методологією її отримання, має власні прагматико-ідеологічні засади, систему норм, цінностей, соціальну базу, методично зорієнтовану на конкретні соціально-політичні сили.

У сучасній Україні існує понад 160 політичних партій, які сповідують різні ідеології, але методика їх впливу на процеси структуризації українського суспільства різна. Окремі з них взагалі не мають суспільного значення, тому що вони утворені під певні особистості і нічого не роблять для вирішення суспільних проблем та дезінформують громадян. Крім того, партії відволікають увагу суспільства від тих політичних сил, які керуються методикою політичного прагматизму, могли б зорганізувати більшість громадян та ідеологічно вплинути на соціально – економічні, політичні та суспільні зміни.

Слід підкреслити, що за змістом конкретної діяльності більшість політичних партій не відповідають ідеологічному наповненню. Майже всі політичні партії України голосують за демократією, єдність українського суспільства, економічний розвиток соціуму та інші.

Сьогодні в українській політиці немає ідеологічних принципів, а є ситуативне співробітництво, постійні компроміси, прагматичні тенденції слабо виражені, відбувається девальвація усіх без винятку інструментів громадянського суспільства, система цінностей, особливо ідеологічних, зруйнована, на розгляд залишилися лише декларації. Для українського політикуму стало звичним явищем міняти політичні табори, не дотримуватися ідеологічних принципів та настанов, ігнорувати тенденції політичного прагматизму, ідеологічні чинники прагматизації політики, безконтрольно жонглювати поняттями, обіцянками та звинуваченнями.

Такова методика ведення політичної боротьби в Україні – дедалі менше ідеологічних дискусій та більше кулуарних домовленостей, а тому не дивно, що структурні елементи політичного прагматизму: слово, дія, політика, ідеологія, мораль, політико – ідеологічні чинники, авторитети від політики перестають бути актуальними для українського суспільства.

Ті ідеологічні чинники та принципи, що були закладені під час формування партійних списків, методологія та методи ведення політичної боротьби, політична стратегія партій – все це сприяло поглибленню тих негараздів, які гостро проявилися на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства.

Слід підкреслити, що ідеологія, як мотиваційний механізм політичних дій, сьогодні не є ефективною, а якщо проаналізувати діяльність політичних партій відповідно до їх програм, то можна побачити, що існують глибокі ідеологічні протиріччя при формуванні різних

варіантів коаліції. Важко говорити і про ідеологічну близькість партнерів по гіпотетичній коаліції демократичних сил, а також уявити, що можуть бути подолані проблеми персональної комунікації бютівців та тих, кого називають «любили друзями».

Ідеологічні чинники прагматизації політики, а також ідеологічні розбіжності між соціалістами, БЮТ та блоком «Наша Україна» мають серйозне підґрунтя, які радикально проявилися під час бензинової, хлібної та цукрової криз та під час протистояння у парламенті що до інтеграції України до ВТО [7].

В Україні під впливом дії політичного прагматизму загострюється, одна з найбільших за останні 17 років незалежності, політичних криз. Спостерігається жадоба влади окремих політичних сил, що призводить до загострення економічного, політичного та соціального конфліктів [8].

Якщо в демократичних країнах напередодні громадянського конфлікту відбувається консолідація політичних еліт, то в Україні політичні опоненти живуть за принципом чим гірше, тим краще [9].

Зрозуміло, що слід припинити спілкування мовою ультиматумів та вимог, декларацій та погроз, а також зупинити протистояння у суспільстві, яке може привести до згорання демократичних процесів чи до силового варіанту розвитку подій.

Таким чином, ми поступово методично вступаємо в період дії політичного прагматизму, тобто час майбутніх не корумпованих політиків і бізнесменів, час політично структурованого суспільства, а також майбутніх суспільно – економічних і політичних звершень.

Демократія пройшла складаний шлях утвердження прагматизму і збагатилася великою кількістю різноманітних рецептів. Розвиток суспільних процесів в Україні потребує поглибленого дослідження процесів демократизації відносин як владних інститутів держави, так і громадянського суспільства. Основним методом діяльності соціально – правової держави, яка є владним органом суспільства, виступає досягнення узгоджених рішень, а методологією – забезпечення рівноваги між приватними і загально громадськими інтересами, наслідком чого є збереження цілісності суспільства, його подальший матеріальний і духовний прогрес.

Питання практичної реалізації Конституції України, втілення їх у повсякденне життя суспільства і держави – це питання методичного, практичного змісту розвитку демократичної держави.

Однією з визначальних рис українців у боротьбі за незалежність був „політичний романтизм”, а сьогоднішня дійсність вимагає зміщення акцентів з політичного романтизму в бік політичного прагматизму, передбачаючи формування громадянського суспільства.

За допомогою соціологічних методів досліджень аналізується концепція прагматизму, згідно з якою ідеї, теорії, поняття, ідеологічні чинники прагматизації політики – це лише знаряддя, інструменти, а також методологічні плани дії. Їх значення згідно з основною доктриною прагматизму зводиться до можливих методико – практичних наслідків їх здійснення, тобто мислене уявлення про предмет, поняття, або будь – який об’єкт полягає в практичному результаті, який кожен з них може мати у дії. Все це є не що інше як сукупність методичних, практичних, методологічних наслідків, які можна одержати. У концепціях прагматизму проблеми розглядаються в площині їх істинності, корисності як для окремої людини, так і суспільства в цілому.

Представники школи прагматизму, наполегливо доводили необхідність методичного зміцнення зв’язків соціальних і політичних наук з практикою, з реальним життям. Так, Ф.Шіллер виходить з твердження, що теорія прагматизму не шукає відповіді на загадки і запитання, вона є не результатом, а методом, знаряддям, інструментом для подальших дій. Ф.Шіллер пояснює: „Прагматизм .... метод, який можна застосувати універсально ..... до кожної людської справи, і теж до теорії знання. Прагматизм стверджує, що про істинність вчення можна судити лише через його практичні наслідки”.

Політичний прагматизм застосовується для вирішення політичних завдань, прагматизації політики та ґрунтується на бажанні досягти конкретні політичні цілі, хоча приховує і певні загрози: здатний зробити політиків короткозорими, позбавити політичний проект широкої підтримки. Слід згадати французького соціолога П'єра Бурдьє, який говорив: небезпечно забувати, що державотворчий прагматизм існує у різних іпостасях, в тому числі і в не демократичних формах [10].

Політика, її прагматизація завжди була, є і буде важливим аспектом людського життя. Аналіз нинішніх суспільно – політичних процесів показує, що започаткована конституційно – політична реформа не завершена. В Україні за весь період її сучасного існування жодна політична сила, жоден державний діяч так і не взяли на себе всю повноту відповідальності за все те, що нині діється в нашій країні. Відсутність реального пропорційного представництва у Верховній Раді всіх версів населення України та наростання парламентських протистоянь між основними фінансово – економічними групами нашої держави почали дедалі більше і більше гальмувати розвиток України, а диспропорція в складі парламенту призвела до домінування групових бізнесово – економічних інтересів над загальними інтересами всього нашого суспільства.

Країні потрібні зміни, потрібна нова політична сила, яка буде базуватись на ідеях політичного прагматизму, керуючись ідеологічними чинниками прагматизації політики.

Той колапс, що ми маємо сьогодні в економіці, відобразився і на політиці. Необхідність діяльнісного прагматичного підходу до політики, як дійсного державного управління, - ось вимоги, які ставитиме виборець до прийдешніх політичних сил [11]. Імперативом української політики повинен стати прагматизм, а це передбачає поглиблення ідеологічних чинників, докорінну зміну політичних еліт. Тому нова політична еліта зможе об'єднатися лише під одним гаслом, єдиною ідеологією – прагматизмом, якому на сьогоднішній день в українській політиці немає альтернативи. В цих умовах актуальним є прихід „третьої сили”, що об'єднає в собі лідера та команду нового типу – прагматиків, а не політиканів, демократів, а не демагогів. Але такі люди хочуть бачити результати роботи політиків вже сьогодні, їм не потрібні віддалені в майбутнє утопії. Епоха політичного прагматизму поставить усе на свої місця. Україна матиме широкий спектр політичних уподобань, а простий народ оцінить чесність і адекватність дій політиків.

Література

1. Полохало В. Середній українець – соціальна основа не громадянського суспільства Політична думка 1999. №4-С. 91
2. Хабермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості – Львів: Літопис, 2000 – С. 102- 105.
3. Гарань О.В. Убити дракона. З історії Руху та нових партій України – Київ: Либідь, 1993 – С. 29
4. Українські ліві між ленінізмом і соціал – демократією (За ред. О.Гораня, О.Майборода) – Київ: видавничий дім „Км Академія”, 2000. –С. 184.
5. Удовенко Г.К. Дипломатія України: прагматизм і збалансованість // Урядовий кур'єр. – 1996. 10 серпня – С. 3
- 6) Колодій А. „Олігархи” й „олігархія”: зміст понять та українська політична дійсність // Наукові записки УКМА Політичні науки. – Випуск №19. 2001.- С. 31-35.
7. Головатий М.Ф. Мистецтво політичної діяльності – К.: МАУП, 2003.- С. 23.
8. Бондаренко К. Владоможці, або хто здійснює владу в Україні // 10 років проекту „Україна”. Київ, 2001. Ч.22.-С.70.
9. Рябов С.Г., Томенко М.В. Основи теорії політики.- К. 1996, - С.113.
10. П. Бурдьє Соціологія політики. М.Мысль, 2002. – С. 230
11. В. Іванов Политическая соціологія. М. Мысль, 2006. – С.357